



# ÇALIŞMA İLİŞKİLERİ

CEK205



KISA ÖZET



## 1.ÜNİTE Çalışma İlişkileri: Bağlantıları ve Etkileyen Unsurlar

### GİRİŞ

Bir bilim dalının inceleme sahasını anlamak için önce o alanla ilgili temel kavramların bilinmesi, sonra ise o bilim alanının diğer disiplinlerle ne şekilde bağlantısı olduğunun ve sistemi etkileyen unsurların neler olduğunun analiz edilmesi gerekir. Yeryüzünde sadece kendi disiplinine özgü araç ve yöntemleri kullanan ve başka hiçbir disiplin ile bağlantısı olmayan bir bilim dalı yoktur.

### PIYASALAR, EKONOMİNİN İŞLEYİŞİ VE EKONOMİDE AKTÖRLER

Üretmek; sadece insanların mal ve hizmetlere duydukları ihtiyaçları karşılamamanın değil, toplumların ekonomik olarak kalkınmalarının da tek yoludur. Üretim süreci gerçekleşmesi ve sonuçları bakımından çok yönlü bir süreçtir. Tıpkı bir makinede dişlilerin birbirlerini hareket ettirmesi gibi, üretimin gerçekleşmesi için de ekonomide piyasaların işbirliği gerekir. Piyasalar arasındaki ilişkileri sağlayanlar ise üretimin aktörleridir.

#### Piyasalar ve Ekonominin İşleyişi

Her ekonominin temel amacı insanların ihtiyaç duydukları mal ve hizmetlerin üretimini gerçekleştirmektir. Mal ve hizmetlerin üretimi ise sermaye sahipleri, firmalar ve işçilerden oluşan üç temel grubun işbirliği ile gerçekleşir. Bu gruplar arasında işbirliğinin gerçekleştiği organizmalara 'piyasa' denilir.

**Piyasa** (pazar) kelime anlamı ile bir malın veya faktörün alıcılarının ve satıcılarının alım-satım konusunda birbirleri ile ilişki kurmalarını sağlayan her imkândır. Piyasalarda alıcılar ile satıcılar değişime konu olan unsurun fiyatını birlikte belirlerler. Temel ekonomi yasaları olan arz ve talep yasaları fiyat oluşum sürecini belirleyen unsurlardır.

Bir ekonomide insanların ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetlerin üretimini gerçekleştiren birim "firmadır. Firma, sermaye ve işgücü kullanarak mal ve hizmet üretir ve bunları tüketicilere ulaştırır. Firmanın mal ve hizmet üretimi için sermaye, işgücü ve tüketiciler arasındaki bu fonksiyonu ekonominin üç temel piyasası aracılığı ile gerçekleştirir. Birinci piyasa "**Sermaye Piyasası**"dır. Firma üretim için ihtiyaç duyduğu parasal kaynağı sermaye arz eden kuruluşlardan (bankalar, menkul kıymet borsaları vs.) temin eder. Firmanın işgücünü kiraladığı ve karşılığında ücretini ödediği yer "**emek piyasası**"dır.

#### Ekonomide Aktörler

Bir ekonomide piyasalar arasındaki ilişkileri sağlayan üç temel aktörün olduğu kabul edilir: Bunlar; işçiler ve sendikaları, işverenler ve sendikaları ile devlet'tir.

#### İşçiler ve Sendikaları

Çalışma ilişkilerinin "olmazsa olmaz" aktörü işçilerdir. Üretim esnasında işçi-işveren uyumsuzluğunun genelde iki temel sebebi vardır. Bunların birincisi ücretlerdir. Ücret işçi için yaşamını devam ettirmesinin başlıca aracı iken işveren için bir maliyet unsurudur. Bu durum ücretler konusunda menfaat çatışmalarının sıkça meydana gelmesine neden olur.İşçiler ile işverenlerin bireysel olarak ilişkilerinin incelendiği alana "**bireysel çalışma ilişkileri**", işçi sendikaları ile işverenler veya işveren sendikaları arasındaki ilişkilerin incelendiği alana ise "**toplu çalışma ilişkileri**" denilmektedir.

## **İşverenler ve Sendikaları**

Çalışma ilişkilerinin ikinci tarafı işverenlerdir. İşveren tek başına veya ortakları ile birlikte ücret karşılığı işçi çalıştıran kişidir. İşverenler ücretler ve çalışma koşullarının oluşmasında bir yandan işçilerle veya işçi sendikaları ile pazarlık yaparlarken, diğer yandan çalışma hayatı ile ilgili yasal düzenlemelerin işverenler lehine çıkmasında devleti yönlendirmeye çalışırlar.

## **Devlet**

Çalışma ilişkilerinin üçüncü –ve belki de en önemli- aktörü “devlet” tir. Devlet çalışma ilişkilerinin her alanında var olan ve onu doğrudan ve dolaylı olarak etkileyen güçlü bir unsurdur. Devletin çalışma hayatını etkileyen fonksiyonlarının başında “işveren olma” özelliği gelir. Türkiye’de devlet –ağırlığı giderek azalmakla birlikte- önemli bir işverendir. Ülkemizde devlet sadece kamu hizmetlerini yürütmekle görevli memurları istihdam etmez.

## **ÇALIŞMA İLİŞKİLERİNİN TANIMI, KAPSAMI VE İLGİLİ OLDUĞU BAZI BİLİM DALLARI**

Çalışma ilişkileri kökeni sanayi devrimine dayanan ve aralarında kapsam farklılığı bulunsa da genelde endüstri ilişkileri yerine kullanılan bir kavramdır. Bu bakımdan, çalışma ilişkileri kavramı ile neyin kast edildiğini anlamak için endüstri ilişkileri kavramını hatırlamamız gerekmektedir. Diğer taraftan, çalışma ilişkileri kendisini besleyen ve bir bilim dalı olarak beslediği birçok disiplinle ilişkilidir.

## **Çalışma İlişkilerinin Tanımı ve Kapsamı**

Dünyada mal ve hizmet üretimi şüphesiz çok eski çağlardan bu yana yapıla gelmektedir. Bu bakımdan üretimin yapılması esnasında ortaya çıkan çalışma ilişkileri de yine oldukça eski zamanlardan beri var olan bir olgudur. Ancak bilim adamlarının üzerinde hem fikir oldukları husus gerçek anlamda işçi-işveren ilişkisinin 18. yy. da Batı Avrupa’da Sanayi Devrimi ile birlikte şekillenmeye başlamasıdır.

Endüstri ilişkileri üzerinde herkesin anlaştığı tek ve kesin bir tanımı olmayan, neredeyse konuyla ilgilenenlerin sayısı kadar farklı tanımın yapıldığı bir kavramdır. Ancak -ufak farklılıklar içerse de- **endüstri ilişkileri** denildiğinde genelde endüstri ilişkileri sisteminin üç önemli aktörü olan işçi, işveren ve devlet arasında bağımlı çalışmadan doğan üç taraflı bir ilişkiler bütünü ve çalışma yaşamına ilişkin kuralların konulmasında tarafların güç mücadelesini ve taraflar arasındaki etkileşimleri inceleyen bir disiplin anlaşılmaktadır

**Çalışma ilişkileri** sadece endüstri ilişkileri kavramının kapsadığı işçileri değil, genelde sendikalaşma oranı daha düşük olan ve ticaret ve hizmet sektörlerinde çalışan beyaz yakalılar, fikir işçilerini, hatta tarım işçilerini de kapsamaktadır.

## **Çalışma İlişkilerinin İlgili Olduğu Bazı Bilim Dalları**

Her bilim dalı gibi çalışma ilişkileri de pek çok diğer bilim dalları ile ilişkilidir. Ancak bu durumu çalışma ilişkileri alanının değerini küçülten değil, zenginliğini arttıran bir olgu olarak kabul etmek gerekir. Çalışma ilişkileri çeşitli disiplinlerin birleşmesi ile ortaya çıkan bir bilim dalı değil, çeşitli disiplinlerin kesişme noktasında yer alan disiplinler arası bir alandır.

### **Çalışma İlişkileri ve Ekonomi**

Çalışma ilişkileri disiplinin en fazla ilişki içinde olduğu bilim dalı *ekonomidir*. Tarihsel olarak ekonomi (iktisat) ve onun bir alt disiplini olan *çalışma ekonomisi* ile çalışma ilişkilerinin yöntemleri arasında çarpıcı benzerlikler vardır.

### **Çalışma İlişkileri ve İnsan Kaynakları Yönetimi**

Son yıllarda gelişen bir disiplin olan **insan kaynakları yönetimi** de çalışma ilişkilerinin yakın ilişki içinde olduğu alanlardan birisidir. İnsan kaynakları yönetimi işletmelerin hedeflerine ulaşabilmeleri için gerekli olan işlevleri gerçekleştirecek yeterli sayıda nitelikli elemanın işe alınması, eğitilmesi, çalışanların işletmeye katkılarının en üst düzeye çıkaracak şekilde geliştirilmesi, motive edilmesi ve değerlendirilmesi ile ilgili bir bilim alanıdır.

### **Çalışma İlişkileri ve Hukuk**

Toplum düzen altına alan ve devlet yaptırımı ile kuvvetlendirilmiş bulunan kuralların bütününe **hukuk** denilir. Toplum hayatında bireylerin birbirleri ile ilgili ilişkilerinin çeşitli boyutları olabilir. Bu farklı boyutlar hukukun dalları ile düzenlenir. Çalışma ilişkileri bireyler arasındaki ilişkilerin en yaygın olanlarından biridir. Bireylerin çoğu yaşamları boyunca örneğin ceza hukukunun veya ticaret hukukunun kapsamı içine girecek eylemler içinde olmayabilirler.

### **ÇALIŞMA İLİŞKİLERİ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR**

Çalışma ilişkileriyle ilgili birçok kavram bulunmaktadır. Bu kavramlar arasında aktif nüfus, işgücü ve işgücünde olmayanlar en temel olanlarıdır.

**Aktif Nüfus:** Çalışma ilişkileri ile ilgili temel kavramları tanımlamak için önce aktif nüfus kavramını tanımlamamız gerekmektedir. Çünkü çalışma ilişkileri her şeyden önce çalışma çağındaki bulunan nüfusla ilgili bir kavramdır.

**Aktif nüfusun** diğer ismi ise “Çalışma Çağındaki Kurumsal Olmayan Sivil Nüfus” dur. *Çalışma Çağındaki Kurumsal Olmayan Sivil Nüfus* bir ülkenin toplam nüfusundan daha dar bir kavramdır. Aktif nüfus işgücündeki konumu açısından iki gruba ayrılır. Bunlar “işgücü” ve “işgücünde olmayanlar” dır.

**İşgücü (L):** Aşağıda incelediğimiz iki kavramın (çalışanlar ve işsizler) oluşturduğu topluluğa *işgücü* denilir. İşgücü için kullanılan kısaltma (L) kelimenin İngilizce karşılığının (labor force) ilk harfidir.

**İstihdam Edilenler (E): İstihdam** kavramı geniş anlamda üretim faktörlerinin üretim sürecinde kullanılmasını ifade eder. Dar anlamda ise istihdam emek faktörünün üretim sürecinde bir girdi olarak kullanılmasıdır. İstihdam denildiğinde genellikle anlaşılan bu dar tanımdır.

**İşsizler (U):** Çalışma ilişkileri dersi işgücünde olanlar ile ilgili olduğu için işsizleri de iki nedenden dolayı incelememiz gerekir.

**İşgücünde Olmayanlar (N):** Bir ülkenin aktif nüfusu içinde yer alan herkes çalışarak veya işsiz ise iş aramak suretiyle emek piyasalarının içinde yer almaz.

## İŞGÜCÜNÜN İŞTEKİ DURUMA GÖRE SINIFLANDIRILMASI

Türkiye’de işgücü istatistiklerini hazırlayan TÜİK, çalışanları uluslararası sınıflandırmalara uygun olarak 5 grupta sınıflandırmaktadır. Kitabın ilerleyen bölümlerinde bu istihdam statülerine değinilebileceği için bu grupların burada kısaca açıklanması işimizi kolaylaştıracaktır.

**İşveren:** İş Kanunu’nun 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) ve (c) bentlerine göre sigortalı sayılan kişileri çalıştıran gerçek veya tüzel kişiler ile tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlar **işverendir**.

**Ücretli veya Maaşlı Çalışanlar:** **Ücretli veya maaşlı çalışanlar** işveren ile aralarında mevcut olan yazılı veya sözlü çalışma sözleşmesine göre; işletmenin satış veya karından tamamen bağımsız olarak belirlenen bir temel ücret karşılığında çalışanlardır.

**Yevmiyeli Çalışanlar:** **Yevmiyeli çalışanlar** bir başkasının işinde aynı (mal) ya da nakdi (para) bir gelir elde etmek amacıyla günlük ücret üzerinden çalışanlardır. Yevmiyeli istihdamda çalışan düzenli ve sürekli olarak bir işverene bağlı değildir ve işine göre mevsimlik ya da geçici olarak ya da iş buldukça çalışır.

**Kendi Hesabına Çalışanlar:** **Kendi hesabına çalışanlar**, kendi işinde, tarlasında, bağında, bahçesinde, dükkânında, yazıhanesinde, imalathanesinde, tamirhanesinde vb. yerlerde tek başına veya ücretsiz aile işçileri ile birlikte (yanında ücretli veya yevmiyeli kişi çalıştırmaksızın) mal ya da para olarak bir gelir elde etmek amacıyla çalışanlardır.

**Ücretsiz Aile İşçileri:** **Ücretsiz aile işçileri** (ÜAi), hane halkı fertlerinden biri veya bir kaçı tarafından yürütülen bir ekonomik faaliyete yardım etmek amacıyla ücret almaksızın işgücü olarak katkıda bulunan hane halkı fertleridir. Bu kişiler çalışmalarının karşılığında gelir almasalar bile istatistiksel anlamda “çalışıyor” kabul edilirler ve işgücünün içinde yer alırlar.

## ÇALIŞMA İLİŞKİLERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Bir ekonomide çalışma ilişkileri çok sayıda faktör tarafından doğrudan veya dolaylı olarak etkilenebilir. Bu faktörler kimi zaman ekonominin durumu ile ilgili olabilirken, kimi zaman da teknolojik, demografik, sosyal ve politik unsurlarla bağlantılı olabilmektedir. Ünitinin bu bölümünde söz konusu faktörlerin neler olduğu ve çalışma ilişkilerini nasıl etkiledikleri incelenecektir.

### Ekonominin Genel Durumu

Çalışma ilişkilerini etkileyen faktörlerin başında ekonominin genel durumu önemli bir belirleyicidir. Bir ekonominin genel durumu veya performansı genelde *gayri safi yurt içi hâsılasının* (GSYİH) gelişme hızı ile anlaşılır. Ekonomilerin üretim düzeyleri yıldan yıla veya dönemden döneme farklı seyirler izleyebilir. Bu eğilim *büyüme oranı* kavramı ile gösterilir. Ekonomilerde kimi dönemlerde gayri safi yurt için hâsıla yıldan yıla artarken, bazı dönemlerde ise tersine ülkenin üretim kapasitesi daralır ve GSYİH azalır. GSYİH’ nın büyüdüğü dönemlere *genişleme dönemi*, daraldığı dönemlere ise *resesyon (duraklama-gerileme) dönemi* denilir.

### Hükümetlerin İzledikleri Ekonomi Politikaları

Hükümetlerin izledikleri ekonomi politikaları da çalışma ilişkilerini doğrudan veya dolaylı olarak etkileyebilmektedir. Ancak ekonomi politikalarının çalışma ilişkileri üzerindeki etkisinin

bir hayli karmaşık olduğunu belirtmek gerekir. Ekonomide talebi genişletici politikaların izlenmesi üretimin ve istihdamın artmasına, işsizliğin azalmasına yol açabilir. Ancak bu tür talep arttırıcı politikaların ekonomide mal ve hizmet fiyatlarının yükselmesine (yani enflasyonun artmasına) neden olması da mümkündür. Enflasyon ise ücretli ve sabit gelirli kesimin reel ücretlerinin azalmasına neden olur. Daha açık bir ifadeyle, 1000 TL ücretle belirli bir mal ve hizmet sepetini satın alabilen bir ücretli mal ve hizmet fiyatlarının artması durumunda aynı para ile eskisine nazaran daha az mal ve hizmet satın alabilir. Ücretin satın alma gücünün yüksek enflasyon dönemlerinde azalması özellikle toplu iş uyuşmazlıklarının, grev sayısı ve süresinin artmasına neden olabilecektir.

### **Gelir Dağılımı**

Ekonomide yaratılan toplam gelirin ne büyüklükte olduğu kadar –ve belki de ondan daha fazla- yaratılan gelirin fertler arasında nasıl dağıtıldığı önemlidir. Gelirin adil dağıtılmadığı ülkelerde nüfusun küçük bir yüzdesi gelirin büyük bir kısmını alır. Gelir eşitsizliğini göstermek için genellikle nüfus elde edilen gelir miktarları açısından %20'lik beş eşit parçaya bölünür. Nüfusun en zengin %20'lik grubun gelirin yarısına yakını veya daha fazlasını aldığı durumlarda gelir dağılımının adaletsiz olduğu kabul edilir. Çünkü bu durumda nüfusun en zengin %20'lik kısmı gelirin yarısını alırken, gelirin kalan yarısı nüfusun %80' i arasında bölüşülüyor olacaktır.

### **İşgücünün Demografik Yapısı**

İşgücünün nüfusla ilgili özellikleri de çalışma ilişkilerini çeşitli yönlerden etkiler. Emek piyasasında zamanla kadın işgücünün oranının artması özellikle toplu çalışma ilişkilerini farklı yönlerden etkileyebilmektedir. Geleneksel olarak sendikalar “kıdem” esaslı üzerine pazarlıklarını yürüten örgütlerdir. Sendikalar toplu pazarlıkta daha kıdemli işgücünün daha yüksek ücret almasını, işten çıkarmaların olacağı durumlarda da en kıdemsiz işçilerden başlanması gerektiğini savunurlar.

### **Politik ve Hukuksal Şartlar**

İşçiler, işverenler ve devlet arasında gerçekleşen çalışma ilişkileri sınırları yasalarla çizilmiş bir ortamda meydana gelir. Bu sınırların çizilmesinde ise yasa koyma yetkisini elinde bulunduran devletin yapısı ve çalışma ilişkilerine bakışı önemlidir. Örneğin, çoğulcu demokrasinin olmadığı ve tek parti ile yönetilen ülkelerde devleti yöneten otorite toplu çalışma ilişkilerinde işçi sendikalarını ya yasaklamakta ya da sadece temel amacı merkezi planlamayı gerçekleştirmeye yardımcı olmak olan sendikaların faaliyetine izin vererek sistemin işleyişine müdahale edebilmektedir.

**Bu Özetin tamamını,Çıkmış Sorularını,Deneme Sorularını adresinize gönderiyoruz!...**

**Tıklayınız**



<https://www.kolaysinavlar.com/calisma-iliskileri-ady212u?search=%C3%87EK205U>